

**4η Εγκύκλιος της Ημερίδας,
«Μεταλλουργία και μεταλλουργικές εγκαταστάσεις στην Πελοπόννησο»**

**ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΕΙΟ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΡΙΠΟΛΗΣ
ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟ
ΣΑΒΒΑΤΟ 25. 10. 2014**

(ΑΡΧΙΚΟ) ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΗΜΕΡΙΔΑΣ και ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ

9:00 – 9:30 : Εγγραφές,

9:30 – 9:50 : Χαιρετισμοί, έναρξη.

9:50 – 10:10 :

1. Σωτήρης Ραπτόπουλος, Α.Ι.Π.Σ.

Η μεταλλοφορία στην περιοχή της Κυνουρίας και οι αρχαίοι οικισμοί.

Η μεταλλοφορία στην περιοχή της Κυνουρίας, όπως προκύπτει από τα αιτήματα που υπέβαλαν κατά τα μέσα του 20ου αιώνα οι ιδιωτικές εταιρείες εκμετάλλευσης, εντοπίζεται εγγύτατα σε αρχαίους οικισμούς. Διερευνάται η –πιθανή- σχέση των αρχαίων οικισμών με την εξόρυξη των μεταλλευτικών αποθεμάτων.

10 :10 – 10:30 :

2. Κωνσταντίνα Καραϊνδρου, υποψήφια διδάκτωρ στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Η μεταλλουργική διαδικασία της παραγωγής και επεξεργασίας χαλκού από την Πρώιμη έως την Ύστερη Εποχή στην Προϊστορική Πελοπόννησο μέσα από τα αρχαιολογικά δεδομένα. Μία πρώτη επισκόπηση.

Τα αρχαιολογικά δεδομένα για την παραγωγή και επεξεργασία του χαλκού στις προϊστορικές θέσεις της Πελοποννήσου σε σύγκριση με την μελέτη των τέχνηργων, που έχουν προέλθει από την ανασκαφική έρευνα, συμπληρώνουν καθοριστικά την εικόνα της τεχνολογίας για την παραγωγή και επεξεργασία του χαλκού στην προϊστορική Πελοπόννησο. Μέσα από τα στοιχεία των ανασκαφών παρακολουθείται η διαδικασία της παραγωγής και επεξεργασίας του μετάλλου επισημαίνοντας διαχρονικά διαφορές και ομοιότητες ανά εποχή και επιχειρείται η ανασύσταση του προϊστορικού εργαστηρίου μεταλλουργίας.

10:30 – 10:50 :

3. Ι. Μπασιάκος (ΕΚΕΦΕ Δημόκριτος, bassiakos@ims.demokritos.gr)

Γ. Μαστροθεόδωρος (ΕΚΕΦΕ Δημόκριτος, mastroteog@yahoo.gr)

Μ. Καγιάφα (Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Λαυρίου, maria_kayafa@yahoo.com)

Ν. Παπαδημητρίου (Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, nrapad2007@gmail.com)

Α. Φίλιππα-Τουσέ (Γαλλική Σχολή Αθηνών, anna.touchais@gmail.com)

Νέες αναλυτικές μελέτες σε μεταλλικά τέχνηργα από το μυκηναϊκό και μεσοελλαδικό

Άργος: Πρώτα αποτελέσματα

Στο πλαίσιο μιας συστηματικής αναλυτικής μελέτης μεταλλικών τέχνηργων της Μέσης και Ύστερης Εποχής του Χαλκού από το Άργος, διερευνήθηκε, με εφαρμογή μη καταστρεπτικής φασματοσκοπίας XRF, η σύσταση περίπου 30 'χαλκών' αντικειμένων που προέρχονται κυρίως από το νεκροταφείο της Δειράδας και δευτερευόντως από το μεσοελλαδικό οικισμό της Ασπίδας.

Όπως ήταν αναμενόμενο, ως βασικό κραματικό στοιχείο του χαλκού ανιχνεύτηκε ο κασσίτερος (Sn). Σε πολλά αντικείμενα ανιχνεύθηκαν επιπροσθέτως ίχνη μολύβδου (Pb) και σε ορισμένες περιπτώσεις αρσενικού (As) και ψευδαργύρου (Zn). Επισημαίνεται η διαπίστωση ότι για την κατασκευή διαφορετικών τμημάτων ορισμένων αντικειμένων, έχουν χρησιμοποιηθεί εμφανώς διαφορετικής σύστασης κράματα χαλκού. Από την προαναφερθείσα γενική εικόνα διαφοροποιείται, χαρακτηριστικά, ένα -μόνο- προγενέστερο εγχειρίδιο, χρονολογούμενο μάλλον στη ΜΕ ΙΙΙ περίοδο.

Τα μέχρι τώρα αναλυτικά δεδομένα υποδηλώνουν ότι οι μυκηναίοι τεχνίτες είχαν σπουδαίες μεταλλουργικές γνώσεις και ικανότητες να χειρίζονται λεπτές διαφοροποιήσεις στις συστάσεις των μεταλλικών κραμάτων με σκοπό την κατασκευή αντικειμένων με συγκεκριμένες μηχανικές ιδιότητες, ανάλογα με τη λειτουργική χρησιμότητα και την κατηγορία τους.

Αντικείμενο της μελέτης ήσαν και αναλύσεις χρυσών τέχνηργων, με την ίδια τεχνική, επίσης από τη μυκηναϊκή Δειράδα και τη μεσοελλαδική Ασπίδα. Διαπιστώθηκε ότι τα χρυσά αντικείμενα παρουσιάζουν 'αναμενόμενες' προσμίξεις χαλκού και αργύρου, ενώ παρατηρήθηκαν αξιόλογες διαφοροποιήσεις στις σχετικές συγκεντρώσεις των στοιχείων αυτών μεταξύ διαφορετικών αντικειμένων. Στην ανακοίνωση παρουσιάζονται τα πρώτα αποτελέσματα -και η σημασία τους- από τις συνεχιζόμενες μελέτες.

10:50 – 11:10 :

4. Χαρίλαος Η. Τσέλιος, Διεύθυνση Εθνικού Αρχείου Μνημείων, Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, Αγίων Ασωμάτων 11, 105 53 Αθήνα, email: chtselios@culture.gr

Όψεις του κοινωνικού μετασχηματισμού στη Νοτιοδυτική Πελοπόννησο κατά την Μυκηναϊκή εποχή, όπως αυτές αποκαλύπτονται από τη συνδυασμένη αρχαιολογική και τεχνολογική μελέτη των χαλκών τεχνέργων

Κατά τα τελευταία έτη, η τεχνολογική μελέτη – με σύγχρονες αναλυτικές τεχνικές-χαλκών τεχνέργων, τα οποία προέρχονται από μεγάλα ταφικά σύνολα της Μυκηναϊκής Πυλίας, έχει προσφέρει ουσιαστικής σημασίας δεδομένα σχετικά με την εξέλιξη του υλικού πολιτισμού στην περιοχή της Νοτιοδυτικής Πελοποννήσου κατά τη Ύστερη Εποχή του Χαλκού. Τα αναλυτικά δεδομένα που αφορούν στην εξέλιξη των κραμάτων και των τεχνικών κατασκευής χαλκών όπλων, εργαλείων και αντικειμένων καθημερινής χρήσης συνεξετάζονται με στατιστικά στοιχεία που αφορούν την τυπολογία των ευρημάτων και τα σύνολα εύρεσης από τα οποία προέρχονται. Η συνδυασμένη αρχαιολογική και τεχνολογική μελέτη, ως προτεινόμενη ολιστική μεθοδολογία προσέγγισης των αρχαίων μεταλλικών τεχνέργων, αποκαλύπτει σημαντικές όψεις του κοινωνικού μετασχηματισμού που έλαβε χώρα στην περιοχή της Πυλίας κατά την Πρώιμη Μυκηναϊκή Εποχή (17ος – 15^{ος} π.Χ. αι.), αλλά και κατά την περίοδο της ίδρυσης των μεγάλων ανακτορικών κέντρων (14^{ος} αι. π.Χ.).

11:10 – 11:30 :

5. Κωνσταντίνα Σούρα, ΣΤ'ΕΠΚΑ

Ενδείξεις μεταλλουργικής δραστηριότητας στον μυκηναϊκό οικισμό Χαλανδρίτσας νομού Αχαΐας. Προκαταρκτική ανακοίνωση.

Η μήτρα μεταλλουργίας που εντοπίστηκε πρόσφατα στο μυκηναϊκό οικισμό στη θέση Σταυρός Χαλανδρίτσας νομού Αχαΐας, σε συνδυασμό με σημαντικά στοιχεία που

προκύπτουν από τη μελέτη των ανασκαφικών δεδομένων, αποτελούν ενδείξεις επιτόπιας μεταλλουργικής δραστηριότητας.

11:30 – 11:50 : ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ ΓΙΑ ΚΑΦΕ

11:50 – 12:10 :

6. Γρηγορακάκης Γρηγόρης, ΛΘ΄ ΕΠΚΑ

Μεταλλουργική δραστηριότητα στη Νότια Κυνουρία. Τα νέα ευρήματα

12:10 – 12:30 :

7. Φριτζήλας Σταμάτης, ΛΘ΄ ΕΠΚΑ

Μεγαλοπολιτικό εργαστήριο μεταλλουργίας

Στην ανακοίνωση παρουσιάζονται τα κατάλοιπα ενός μεταλλουργικού εργαστηρίου που αποκαλύφθηκε πλησίον κεντρικής αρχαίας οδού στο νότιο τμήμα της Μεγάλης Πόλης της Αρκαδίας. Λόγω των συνθηκών της σωστικής ανασκαφής ερευνήθηκε ο χυτευτικός λάκκος με τη βάση του καλουπιού όπου χύτευαν. Τη συγκριτική μελέτη βοηθούν ανάλογα ευρήματα από άλλες περιοχές του ελληνικού κόσμου. Ο χώρος όπου λειτούργησε το εργαστήριο είχε οικοδομικές φάσεις της ελληνιστικής και της ρωμαϊκής εποχής.

12:30 – 12:50 :

8. Moritz Kiderlen (Humboldt University of Berlin, Germany), Ελένη Φιλιππάκη, Ιωάννης Μπασιάκος (Εργαστήριο Αρχαιομετρίας, ΕΚΕΦΕ Δημόκριτος):

Το ξεκίνημα ενός νέου αρχαιομεταλλουργικού προγράμματος για τη μελέτη των ‘χαλκών’ τριπόδων της Ολυμπίας: Αρχή με αναλύσεις στα χαλκούχα μεταλλεύματα της Ερμιονίδος.

“Initiative to a new archaeometallurgical study of the Olympia bronze Tripods: starting from analyses of the Hermione copper-ores”

Στην Ελλάδα, κατά τη διάρκεια των ιστορικών χρόνων ο χαλκός δεν έπαυσε να αποτελεί πρώτη ύλη κατασκευής μεταλλικών αντικειμένων, μολονότι χρησιμοποιείται ευρέως, ήδη, και ο σίδηρος. Πρόσφατα ξεκίνησε ένα νέο, μακράς πνοής, ερευνητικό πρόγραμμα με στόχο την κατανόηση της τεχνολογίας παραγωγής των χαλκών τριπόδων, που αποτελούσαν αναθήματα στους Ολυμπιακούς Αγώνες, αλλά και την εύρεση της προέλευσης της χαλκούχας πρώτης ύλης που χρησιμοποιήθηκε για την παραγωγή των αντικειμένων. Σαν πρώτη προσέγγιση μελετήθηκαν και παρουσιάζονται τα κύρια γεωχημικά χαρακτηριστικά της χαλκούχας μεταλλοφορίας από την περιοχή Ερμιόνης και δίδεται έμφαση στην παρουσία και στις συγκεντρώσεις ορισμένων ασυνήθων συστατικών των μεταλλοφόρων σωμάτων, τα οποία προορίζονται να χρησιμεύσουν ως διαγνωστικά κριτήρια στις συγκρίσεις με τα συστατικά (και τα αναμενόμενα ‘εγκλείσματα’ -mattes) των αντικειμένων, που θα ακολουθήσουν, προκειμένου να διαλευκανθούν ζητήματα τόσο τεχνολογίας όσο και προέλευσης. Στην υλοποίηση του προγράμματος θα συμμετάσχουν και ερευνητές από

το Πανεπιστήμιο της Βόννης καθώς και από το Γερμανικό Μεταλλευτικό Μουσείο του Μπόχουμ .

12:50 – 13:10 :

9. Ελένη Μπαρμπαρίτσα, 26^E E.B.A.

Επεξεργασία μετάλλου στο πριγκιπάτο της Αχαΐας (1205-1428). Μερικές παρατηρήσεις.

Η έρευνα των διαδικασιών εξόρυξης και επεξεργασίας μετάλλου στο χώρο της Πελοποννήσου κατά την ύστερη μεσαιωνική περίοδο είναι εξαιρετικά περιορισμένη. Μια πρώτη προσέγγιση συνιστά ο εντοπισμός και η καταγραφή εργαστηριακών μονάδων, που δραστηριοποιήθηκαν σε πόλεις και οικισμούς της υπαίθρου για την κάλυψη καθημερινών αναγκών σε αγροτικά εργαλεία και εξαρτήματα. Ειδικότερα στο πριγκιπάτο της Αχαΐας (1205-1428) αρχειακές μαρτυρίες για την ύπαρξη σιδηρουργείου στον εμπορικό κόμβο της Γλαρέντζας και σχετικά πρόσφατα ανασκαφικά ευρήματα από το κάστρο Χλεμούτσι, διαμορφώνουν μια γενική εικόνα για τις συνθήκες παραγωγής μεταλλικών αντικειμένων που εξυπηρετούσαν στοιχειώδεις ανάγκες. Τα δεδομένα εξετάζονται σε συνάρτηση με ανασκαφικές πληροφορίες για τη λειτουργία σιδηρουργείων ενταγμένων στον πολεοδομικό ιστό της φραγκικής Κορίνθου, που προέκυψαν από τις ανασκαφές της Αμερικανικής Αρχαιολογικής Σχολής.

13:10 – 13:30 : ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ ΓΙΑ ΚΑΦΕ - ΣΝΑΚ

13:30 – 14:15 :

Ερωτήσεις – συζήτηση – συμπεράσματα. Λήξη εργασιών ημερίδας.

_Το Πρόγραμμα μπορεί να τροποποιηθεί μερικώς, ώστε να προσαρμοσθεί στις ανάγκες των συνέδρων. Στην περίπτωση αυτή θα υπάρξει έγκαιρη ενημέρωση. Θα αποφευχθεί, όμως, η ριζική του τροποποίηση.

_Οι σύνεδροι θα προσκομίσουν τα power point των ανακοινώσεων, κατά την διάρκεια των εγγραφών.

Μετά Τιμής, Σωτήρης Ραπτόπουλος (για το Α.Ι.Π.Σ.),